

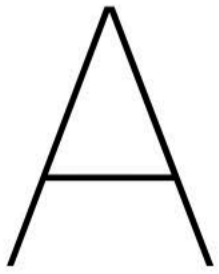
Interview Klimaatrapport

Het klimaat redden door ons gedrag te veranderen, dat willen we allemaal wel

Ook gedrag en leefstijl moeten op de schop om het klimaat te redden, stelde klimaatpanel IPCC deze week voor het eerst uitgebreid. Linda Steg, hoogleraar omgevingspsychologie en co-auteur van het nieuwe klimaatrapport van IPCC, legt uit hoe.

Onno Havermans 9 april 2022, 15:47

nton Dingeman droeg een dikke sjaal, toen dinsdag in zijn strip op pagina 2 de oproep van klimaatminister Rob Jetten ter sprake kwam om de thermostaat op 19 graden te zetten. De krant wikkelde die sjaal een dag later om een kantoorpand als illustratie bij een artikel onder de kop ‘Niet elk bedrijf wil zijn personeel in de kou zetten’.

De oproep van Jetten vloeit voort uit de wens zo snel mogelijk te stoppen met de import van Russisch gas én de klimaatcrisis te beteugelen. De reacties laten zien hoe we kijken naar de bereidheid om ons gedrag aan te passen als we daarmee de klimaatverandering kunnen stoppen: zelf willen we wel, maar doen de anderen ook mee?

Dat patroon zie je bij mensen, bedrijven en overheden, zegt Linda Steg, hoogleraar omgevingspsychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Maar om ons gedrag te veranderen hebben we juist een steuntje in de rug nodig. “Iedereen moet tegelijk handelen.”

Gedragsverandering kan ervoor zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen met 40 tot 70 procent daalt, meldt het nieuwste rapport van VN-klimaatpanel IPCC, waaraan Steg meeschreef. Om de opwarming van de aarde niet verder dan 1,5 graad te laten oplopen, zoals is afgesproken in het Akkoord van Parijs, moet de uitstoot in 2050 netto nul zijn, dat wil zeggen zoveel mogelijk omlaag gebracht en gecompenseerd voor wat onvermijdelijk is.

Het Intergovernmental Panel on Climate Change geeft om de zeven jaar een overzicht van de wetenschappelijke inzichten rond klimaatverandering. Het eerste deel van het zesde rapport maakte in augustus vorig jaar duidelijk dat de aarde sinds 1900 door menselijk handelen gemiddeld al 1,1 graad is opgewarmd, deel twee laat in februari zien dat miljarden mensen daar nu al hinder van

hebben, dat ecosystemen verdwijnen, soorten uitsterven en delen van de aarde onbewoonbaar raken. Deel drie, [dat afgelopen maandag verscheen](#), beschrijft welke maatregelen het effectiefst en haalbaar zijn, ook in kosten, en of ze goed samengaan met andere duurzame doelen als armoedebestrijding en biodiversiteitsherstel.

Voor het eerst is nu een hoofdstuk gewijd aan gedragsverandering. Waarom?

“Al in het 1,5-gradenrapport uit 2018 (waarin staat wat afremmen van de opwarming tot 1,5 graad betekent, red.) kwam gedragsverandering aan bod als een van de factoren om beperking van de klimaatverandering mogelijk te maken, bijvoorbeeld in de energietransitie. Ik heb daar toen al aan meegeschreven. Maar nu is er echt een heel hoofdstuk over geschreven.

“Het IPCC is begonnen om de klimaatcrisis vanuit de natuurwetenschappen te beschrijven. We weten hoe het komt, we weten hoe we het tegen moeten gaan: door de uitstoot van broeikasgassen te stoppen. Maar hoe krijgen we dit voor elkaar? Oplossingen zitten in technologie, innovatie, financiën, beleid, maar gedrag is ook een van de factoren. Dit was een heel belangrijke vraag bij het maken van de samenvatting voor beleidsmakers, waarover vorige week tot zondagavond is onderhandeld. Welke rol speelt gedragsverandering?”

Is het niet veel belangrijker dat de overheid richting geeft en vervuilende bedrijven hun uitstoot verminderen? Dat heeft toch veel meer impact?

“Het is én, én, én. Met ons gedrag kunnen we echt een bijdrage leveren. Maar je kunt de verantwoordelijkheid voor gedragsverandering niet bij de mensen alleen leggen. Als bedrijven geen andere producten in de winkels leggen omdat ze denken dat er geen vraag naar is, stimuleren ze die vraag ook niet. En overheden kunnen het met belasting en subsidies makkelijker maken om keuzes te maken. Iedereen moet tegelijk handelen.

“Ik heb het idee dat de bereidheid van mensen wordt onderschat. Bedrijven denken dat er geen behoefte is aan milieuvriendelijkere producten, overheden zijn bang voor de kiezers en dat bij verandering van beleid iedereen de barricaden op gaat.”

Het is toch niet zo gek dat bedrijven terughoudend zijn? Supermarkten kunnen wel meer vleesvervangers aanbieden, maar de verkoop daarvan groeit nauwelijks.

“Dat hangt er misschien van af welke supermarkt je bezoekt. Maar het aanbod is niet de enige barrière. Vleesvervangers zijn vaak veel duurder dan vlees. En de voedingsgewoonte is cultureel bepaald, de traditionele Hollandse pot is aardappelen-groente-vlees. Dat wordt een beetje kaal als het alleen aardappelen-groente wordt. Met vegetarische recepten kun je mensen laten wennen aan een ander menu, vegetarisch eten betekent ook niet vervangen maar anders koken. Dat kan de supermarkt ook laten zien.

“Van tevoren zijn mensen vaak negatief over veranderingen, dus je moet ze laten zien wat je wilt bereiken en dat het vaak wel meevalt. Een mooi voorbeeld is een proefproject in Stockholm, waar de Zweedse overheid automobilisten wilde laten betalen om het centrum in te mogen. Daar was veel weerstand tegen, tot uit de proef bleek dat de prijs wel meeviel, de milieuoverlast daalde en er minder files waren. Er zijn natuurlijk ook voorbeelden dat het niet werkt, zoals een proef met een gratis ov-kaart in Groningen, die ervaring was niet positief. Maar vaak gaan mensen het niet uit zichzelf proberen, je moet ze dus overhalen.”

Uit onze rondvraag over de thermostaat op 19 graden bleek dat veel bedrijven als huurder niet zelf de temperatuur in hun kantoren kunnen bepalen.

“Dan wil je ingrijpen op het verkeerde niveau en kan de minister beter de verhuurders aanspreken. Maar wat ik bedoel is dat we vaak onderschatten hoe bereid anderen zijn, dat hebben wij gevonden in onze onderzoeken. En we overschatten hoeveel mensen niet in klimaatverandering geloven. Het draagvlak is veel groter dan we denken en het gevoel van urgentie over het klimaat neemt toe, ook bij bedrijven en overheden. De kosten zijn ook niet altijd doorslaggevend, behalve als een duurzame keuze echt veel duurder is.”

Toch neemt de vleesconsumptie niet af en nu de coronapandemie voorbij is, groeit de vraag naar luxevakanties. Ook klimaatbewuste jongeren blijven vliegen.

“Klimaatbewustzijn is niet het enige dat gedrag bepaalt, het kan conflicteren met andere dingen die we ook leuk vinden, en dan is het lastig om klimaatdoelen te halen. Vooral als je op vliegvakantie gaat, doe je teniet wat je goed deed. Maar ook daarbij kun je elkaar

stimuleren. Als je mensen erop wijst dat ze iets doen dat in strijd is met wat ze belangrijk vinden, bereik je vaak een gedragsverandering. Korter gaan douchen bijvoorbeeld.

“Ik weet niet of het bij vliegen ook werkt. Een kleine prijsstijging, via de vliegtaks, helpt waarschijnlijk niet. Sowieso is er bij vliegen een disbalans. Je betaalt heel weinig belasting op een vliegticket. De trein is duurder, langzamer en moeilijker te boeken. In de samenvatting van het rapport staat dat er nog steeds meer wordt geïnvesteerd in fossiele industrie dan in klimaatvriendelijke alternatieven.

“Het is belangrijk om te laten zien dat er ook veel goeds gebeurt: start-ups met een volledig duurzaam businessmodel, banken die een omslag maken en ook andere bedrijven. Unilever heeft De Vegetarische Slager opgekocht, dat zegt wat over de strategie van dat bedrijf.”

In een toelichting op het rapport zei u dat mensen voor gedragsverandering ook rechtvaardigheid laten meewegen. Wat bedoelt u?

“Mensen vinden een eerlijke verdeling van kosten en baten belangrijk. Voor mensen met een laag inkomen is het isoleren van hun huis vaak te duur, terwijl daar juist veel winst is te halen aangezien zij vaker in slecht geïsoleerde huizen wonen. Die mensen moet je helpen met subsidies en regelingen voor leningen. Die zijn er wel, maar niet iedereen weet altijd de weg te vinden, en het wantrouwen in de overheid is de laatste tijd alleen maar toegenomen.

“Er worden huurhuizen opgeknapt waarbij de kosten van het hogere energielabel worden verrekend met de lagere energiekosten, zodat de totale woonlasten niet omhoog gaan. Er zijn voorbeeldprojecten waarbij één huis in de straat energieneutraal wordt gemaakt om andere bewoners te laten zien hoe het werkt. Ook uitleg van mensen die je kent heeft effect, de buurman die al zonnepanelen op zijn dak heeft bijvoorbeeld, net als energiecollectieven. Uit onderzoek blijkt dat vooral mensen meedoen die toch al gemotiveerd zijn. Maar ook bleek dat mensen meedoen omdat ze dan andere mensen kunnen ontmoeten. Ze doen dus mee vanwege andere redenen dan milieu, maar gaan hierdoor wel duurzamer gedrag vertonen.

“Het verduurzamen van een huis kan vaak wel uit, maar ook als het ingewikkeld wordt moet je een steuntje krijgen. Met mijn eigen huis kwam ik bij een actie van de gemeente om gezamenlijk woningen te isoleren niet in aanmerking voor ondersteuning, want als je geen spouwmuur had, hoorde je niet tot doelgroep. Hoe kun je dan toch verduurzamen? Je zou willen dat het energieloket van de gemeente daar ook informatie over heeft.”

Hoe krijg je ook de sceptici mee?

“Zodra een grote groep meedoet, en alles goedkoper wordt, sluiten steeds meer mensen zich aan. We kunnen wel zeggen dat de grote vervuiling van landen als China komt, maar de bijdrage aan de uitstoot per Chinees is nog altijd lager dan die van ons. En daar gebeuren ook goede dingen. De rijke landen hebben onevenredig veel bijgedragen aan de klimaatproblemen. Het scheelt al veel als we minder spullen kopen en vooral minder slechte spullen zoals goedkope kleding. Er zijn genoeg alternatieven, zoals ruil- en tweedehands winkels; dan kun je ook elk week iets anders aan, maar je belast het klimaat veel minder. Belangrijke andere gedragingen zijn je woning isoleren en energiebesparing in huis, duurzaam vervoer, en minder dierlijke eiwitten eten.

“Met ons gedrag kunnen we echt iets omdraaien. Het is 1 voor 12, zei mijn Utrechtse collega Detlef van Vuuren bij de presentatie van het rapport. Maar er zijn allerlei manieren om de klimaatverandering tegen te gaan. We hebben echt haast, maar het is haalbaar.”